

Työeläkelaitoksille

TEOREETTISEN ELÄKKEEN ILMOITTAMINEN KELALLE EU-ELÄKKEISSÄ

1

Tausta

EU-säännösten mukaan muussa EU/ETA -maassa ansaittua eläkettä ei saa yhteensovittaa samanlaisen eläkkeen kanssa muutoin kuin tulevan ajan päällekkäisyyden osalta. Siksi ulkomailla ansaittua työeläkettä ei ole voitu ottaa kansaneläkettä (KEL-eläke) vähentävänä huomioon. Tämän seurauksena ulkomailla työeläkettä ansainneet saavat usein suuremman KEL-eläkkeen kuin pelkästään Suomessa työeläkettä ansainneet. Kun kansaneläke muutettiin Suomessa asuttuun aikaan suhteutetuksi, eduskunta edellytti, että sosiaali- ja terveysministeriö selvittää, miten ulkomaan työeläke voidaan ottaa huomioon Suomen kansaneläkettä vähentävänä siten, että menettely ei ole ristiriidassa EU-säännösten kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on nyt sopinut EY:n komission sihteeristön kanssa uudesta laskentamallista, joka perustuu EU-säännösten tulkintaan. Varsinaisia lainsäännöksiä uudesta laskentatavasta ei siis ole.

KEL-laskenta

EU-KEL-eläke lasketaan ensin teoreettisena eläkkeenä ikään kuin hakija olisi asunut koko sen ajan Suomessa, jonka hän on ollut vakuutettuna EU/ETA-alueella (eli kaikki EU/ETA-vakuutuskaudet otetaan huomioon Suomen asumiskausina). Aikaisemmin tätä teoreettista KEL-eläkettä vähentävänä on otettu huomioon vain Suomen työeläke. Tämän työeläkevähenteisen teoreettisen KEL-eläkkeen perusteella laskettiin pro rata KEL-eläke (Suomen asumisajan ja kaikkien EU/ETA-maiden vakuutuskausien yhteismäärän suhteessa).

Nyt KEL-eläkkeen laskentaa on muutettu siten, että teoreettista KEL-eläkettä vähentävänä otetaan huomioon Suomen työeläke **teoreettisena eläkkeenä**, joka on siis laskettu kaikkien EU/ETA-maiden työskentelyyn perustuvien vakuutuskausien perusteella. Näin myös työskentely muissa EU/ETA -maissa pienentää Suomen kansaneläkettä. Tämän teoreettisen KEL-eläkkeen perusteella lasketaan pro rata KEL-eläke entiseen tapaan.

Uutta laskentaa sovelletaan KEL-eläkkeissä, jotka alkavat 1.1.1997 tai sen jälkeen.

Jos hakija saavuttaa oikeuden kansaneläkkeeseen kansallisten säännösten perusteella, Kela vertaa kansallisten säännösten mukaista KEL-eläkettä pro rata KEL-eläkkeeseen ja myöntää suuremman. Jos KEL-eläkeoikeus syntyy EU-säännösten perusteella (hakija ei asu Suomessa eläkkeen alkaessa tai ei ole asunut Suomessa vähintään kolmea vuotta, mutta on asunut Suomessa ja EU/ETA-alueella yhteensä kolme vuotta), KEL-eläke lasketaan yksinomaan pro rata KEL-eläkkeenä.

Perhe-eläke Uutta laskentaa ei sovelleta perhe-eläkkeissä, koska perhe-eläke määräytyy eri perustein.

EU-laskenta työeläkelaitoksissa

Työeläkejärjestelmässä EU-eläkelaskenta on tehty arviolta noin 40 prosentissa EU-hakemuksista. Muissa tapauksissa tiedetään ennakolta, että kansallinen eläke on yhtä suuri tai suurempi kuin pro rata -eläke eikä EU-laskentaa ole tarvittu. Nyt teoreettinen eläke on laskettava Kelaa varten myös näissä tapauksissa.

Teoreettisen eläkkeen laskemisessa tarvittavat tiedot ovat valmiina vain osassa hakemuksia. Jos eläkkeensaaja asuu ulkomailla, tiedot on yleensä saatu E-hakemuslomakkeen liitteenä. Jos EU-hakemuksessa teoreettisen työeläkkeen laskennassa tarvittavia tietoja ei ole saatu, niitä ei ole erikseen pyydetty, koska niitä ei ole myönnettävän työeläkkeen laskennassa tähän mennessä tarvittu. Nyt tiedot on hankittava teoreettisen työeläkkeen laskemiseksi.

2

Teoreettinen työeläke Teoreettinen työeläkelaitos joutuu laskemaan teoreettisen työeläkkeen Kelaa varten myös niissä EU-eläkkeissä, joissa työeläkejärjestelmästä myönnetään eläke kansallisena sen vuoksi, että se on yhtä suuri tai suurempi kuin pro rata -eläke.

Teoreettinen eläke ilmoitetaan Kelalle vasta lopullisen työeläkepäättöksen antamisen yhteydessä tai sen jälkeen. "Väliaikaista teoreettista eläkettä" ei ilmoiteta eikä väliaikaisen päätöksen yhteydessä anneta myöskään jäljempänä kohdissa 2.2 - 2.4 mainittuja lisätietoja. Kela saa EU-päätöslajin perusteella tiedon siitä, että päätös on väliaikainen.

Ilmoitustyypit Kelalle annettavaa ilmoitusta teoreettisesta työeläkkeestä on neljää eri tyyppiä (suluissa on ilmoitettu eläketapahtumailmoituksissa käytettävä

kooditus, joiden käyttöä selostetaan myöhemmin tarkemmin):

- 2.1. Ilmoitetaan teoreettisen eläkkeen määrä (TE nnn)
- 2.2 Teoreettista eläkettä ei ole laskettu lopullista työeläkepää-
töstä annettaessa, se ilmoitetaan myöhemmin (TE A)
- 2.3. Teoreettista eläkettä ei lasketa tämän hakemuksen yh-
teydessä, koska toisen EU-maan eläkettä ei vielä ole
haettu (vanhuuseläke alennetussa eläkeiässä, työttö-
myyseläke) (TE B)
- 2.4. Teoreettista työeläkettä ei lasketa (TE C)

2.1

Ilmoitetaan teoreettisen eläkkeen määrä

Teoreettinen työeläke lasketaan EU-säännösten mukaisesti (yleiskirje 48/96 osa 4) aivan samalla tavalla kuin pro rata -eläkkeen perusteeksi laskettava teoreettinen työeläke. Näin ollen ulkomaan vakuutuskausia ennen 23-vuoden iän täyttämistä tai vakuutuskausia, jotka ovat päättyneet ennen 8.7.1961 tai jotka ovat olleet alle TEL:n kuuden, neljän tai yhden kuukauden odotusajan pituisia taikka yrittäjäjaksoja, jotka eivät oikeuttaisi yrittäjäeläkkeeseen, ei oteta huomioon (ks. yleiskirjeen A 48/96 kohta 4.4).

VEL- ja muissa julkisissa eläkkeessä myös edellä mainitut kau-
det saattavat olla eläkkeeseen oikeuttavia. Tällöin ne otetaan
huomioon myös teoreettisessa eläkkeessä.

Teoreettinen eläke on laskettava myös niissä tapauksissa, joissa työ-
kyvyttömyyseläke myönnetään vapaakirjaeläkkeenä sen vuoksi, ettei
eläkkeensaaja ole työskennellyt Suomen työeläkelakien alaisuudessa
eläketapahtumaa edeltäneen viimeisen kymmenen kalenterivuoden
aikana vähintään 12 kuukautta. Näissä tapauksissa teoreettiseen eläk-
keeseen ei kuitenkaan liity tulevaa aikaa, vaan teoreettinen eläke las-
ketaan Suomen ja muiden EU-maiden vakuutuskausien perusteella.

Teoreettisen eläkkeen määrä ilmoitetaan Kelalle yhteensovitettuna.
Jos kansallinen eläke on jo yhteensovitusrajan suuruinen, teoreettinen
eläke ei voi tuottaa suurempaa etuutta kuin yhteensovitusraja, koska
teoreettinen eläke ei voi ylittää yhteensovitusrajaa. Siksi teoreettinen
eläke on näissä tapauksissa yhteensovitusraja.

Jos työeläke myönnetään alle 23-vuotiaana työkyvyttömäksi tullee pohjoismaisen sopimuksen mukaisena ositettuna tulevan ajan eläkkeenä (yleiskirje A 48/96 kohta 4.7.5 sivu 31), Kelalle ilmoitetaan kansallinen osittamaton täysitehoinen yhteensovitettu eläke käytettäväksi työeläkkeen teoreettisena määränä.

2.2

Teoreettista eläkettä ei ole laskettu lopullista työeläkepäättöstä annettaessa, se ilmoitetaan myöhemmin (TE A)

Jos työeläkelaitos voi antaa lopullisen päätöksen odottamatta ulkomaan vakuutuskausitodistuksia, Kelalle ilmoitetaan lopullisen päätöksen eläketapahtumailmoituksen yhteydessä, että teoreettinen eläke ilmoitetaan myöhemmin.

2.3.

Teoreettista eläkettä ei lasketa tämän hakemuksen yhteydessä, koska toisen EU-maan eläkettä ei vielä ole haettu (TE B)

Teoreettista eläkettä ei lasketa, kun hakija ei vielä hae eläkettä ulkomailta. Jos esimerkiksi työttömyyseläkkeen hakija tai alemmassa eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jäävä ei hae ulkomaan eläkettä varhennettuna vanhuuseläkkeenä, eläke myönnetään kansallisena eikä teoreettista eläkettä vielä lasketa. Kysymyksessä ei tällöin ole EU-eläke työeläkejärjestelmässä.

Kun alemmassa eläkeiässä eläkkeelle jäänyt myöhemmin (65 vuoden iässä) hakee vanhuuseläkettä muusta eläkejärjestelmästä ja Kelasta, teoreettisena laitoksena toimii sen eläkejärjestelmän eläkelaitos, joka nyt myöntää hakijalle eläkkeen (vaikka sen vakuuttama työskentely olisi ollut ennen sitä työskentelyä, jonka perusteella hakija jäi eläkkeelle alemmassa eläkeiässä; ks. yleiskirje A 48/96 kohta 3.3.3). Tämä teoreettinen laitos laskee teoreettisen eläkkeen Kelaa varten ja ilmoittaa sen eläketapahtumailmoituksella.

2.4

Teoreettista työeläkettä ei lasketa (TE C)

Teoreettista työeläkettä ei lasketa, kun hakijan viimeinen ulkomaan vakuutuskausi on päättynyt ennen 8.7.1961 tai ennen kuin hakija on täyttänyt 23 vuotta. Kelalle ilmoitetaan, ettei teoreettista työeläkettä lasketa. Jos kuitenkin sovelletaan pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen ositussääntöä alle 23-vuotiaana tehtyjen työskentelykausien perusteella, Kelalle ilmoitetaan työeläke ilman ositusta (ks. kohta 2.1).

Teoreettista työeläkettä ei lasketa, jos hakijalle ei lainkaan myönnetä työeläkettä Suomesta. Teoreettista eläkettä ei lasketa myöskään sil-

loin, kun hakijan ulkomaan vakuutuskaudet ovat pelkästään asumiseen perustuvia vakuutuskausia.

Seurannaislaitos ei koskaan laske teoreettista eläkettä myöskään Kelaä varten.

3

Menettely

3.1

Teoreettisen eläkkeen ilmoittaminen Kelalle 1.1.1998 alkaen

Vuoden 1998 alusta teoreettinen eläke ilmoitetaan Eläketurvakeskuk-
selle ilman eri pyyntöä eläketapahtumailmoituksella huomautuksia
-kohdassa (ruutu 92). Määrän eteen merkitään koodi TE ja määrä
ilmoitetaan penneinä (TE nnn). Teoreettista eläkettä koskeva tieto
merkitään aina huomautusruutuun ensimmäiseksi ennen muita mah-
dollisia lisätietoja. Kela saa tiedon teoreettisen eläkkeen määrästä nor-
maalin eläketapahtumailmoitusliikenteen yhteydessä. Samoin ilmoite-
taan myös teoreettisena eläkkeenä käytettävä osittamaton kansallinen
eläke (tekemättä eroa varsinaiseen teoreettiseen eläkkeeseen).

Jos teoreettisen eläkkeen määrä nykyisten ilmoitusliikenneohjeiden
mukaan pitäisi ilmoittaa ruudussa 71, se merkitään siihen entiseen
tapaan. **Tältä osin ilmoitusliikenneohjeet eivät siten muutu miten-
kään.** Näissä tilanteissa teoreettisen eläkkeen määrä ilmoitetaan siis
sekä ruudussa 71 että ruudussa 92 (esimerkki liitteenä). Entistä me-
nettelyä jatketaan ATK-järjestelmien muutostöiden minimoimiseksi.
(Työeläkelaitokset saavat tiedot teoreettisen eläkkeen määrästä ruu-
dun 71 välityksellä ja Kela ruudusta 92.)

Jos KEL-eläkettä ei ole haettu, teoreettista määrää tai muita kohdissa
2.2 - 2.4 mainittuja lisätietoja ei tarvitse ilmoittaa ruudussa 92.

Kelan paikallistoimistot on ohjeistettu virittämään aina Suomes-
sa asuvien työkyvyttömyys- ja yve-hakemukset kansaneläkeha-
kemuksiksi, jos hakija on työskennellyt myös Pohjoismaissa tai
Saksassa (koska Suomen työeläkkeen määrä voi muuttua tule-
van ajan osittamisen tai yhteensovituksen vuoksi). Jos eläkeha-
kemukseen ei ole lainkaan rastitettu, mistä eläkejärjestelmästä
eläkettä haetaan, työeläkelaitos tarkistaa paikallistoimistosta (tai
jos hakemus on jätetty työeläkejärjestelmään, hakijalta), onko
myös KEL-eläkettä haettu. EU-vanhuuseläkehakemukset virite-
tään samoin kuin kansalliset vanhuuseläkehakemukset.

Ulkomailta saapuneet hakemukset viritetään aina KEL-hake-
muksiksi. Ne käsitellään ja päätös annetaan kansainvälisten
asiain ryhmässä.

Jos KEL-eläkettä haetaan vasta myöhemmin, Kela pyytää teoreettisen eläkkeen määrän erikseen teoreettiselta laitokselta.

Lisätiedot TE nnn, TE A, TE B ja TE C eivät varsinaisesti riipu siitä, onko kysymyksessä Suomessa vai ulkomailla asuva ja onko Eläketurvakeskus käsittelevänä laitoksena vai Kela yhdyslaitoksena.

ETK käsittelevä

Vuoden 1998 alusta Eläketurvakeskus on käsittelevä laitos kaikissa tämän päivän jälkeen vireille tulleissa Suomessa asuvien eläkkeenhakijoiden hakemuksissa.

Jos kysymyksessä on EU-hakemus, työeläkelaitos pyytää Suomen työskentelykaudet Eläketurvakeskuksesta. Kun hakija asuu Suomessa, Eläketurvakeskus välittää E-hakemuksen ulkomaan yhdyslaitokselle ja pyytää ulkomaan vakuutuskausitodistuksen. Eläketurvakeskus myös kiirehtii vakuutuskausitodistusta, jos sitä ei saada kohtuullisessa ajassa.

Jos työeläke tulee myönnettäväksi kansallisena, työeläkelaitos myöntää eläkkeensä heti lopullisella päätöksellä odottamatta ulkomaan vakuutuskausia. Työeläkelaitos ilmoittaa tällöin eläketapahtumailmoituksen yhteydessä ruudussa 92, että teoreettista eläkettä ei ole vielä laskettu, vaan se ilmoitetaan myöhemmin. Asia ilmoitetaan merkitsemällä huomautusruutuun ensimmäiseksi koodit TE A. Tämä tieto välitetty myös Kelaan, joka jää odottamaan teoreettisen eläkkeen ilmoitusta.

Kun ulkomaan vakuutuskaudet saadaan, teoreettinen laitos laskee Kelaa varten teoreettisen työeläkkeen ja ilmoittaa sen **korjauksena** eläketapahtumarekisteriin tai erillisellä kirjallisella ilmoituksella Kelalle (Suomessa asuvien osalta paikallistoimistolle ja kv-ryhmälle, jos on kyseessä ulkomailla asuvan hakemus).

Jos ulkomailta ei vielä haeta eläkettä, teoreettinen laitos ilmoittaa, ettei teoreettista eläkettä lasketa tämän hakemuksen perusteella merkitsemällä ruutuun 92 koodit TE B.

Jos teoreettista eläkettä ei lasketa (kohta 2.4), lisätietona ilmoitetaan ruudussa 92 koodit TE C.

Kela yhdyslaitos

Kun eläkkeenhakija asuu ulkomailla, Kela toimii yksinään yhdyslaitoksena eläkehakemuksissa, jotka on lähetetty Suomeen 1.1.1998 jälkeen. Tällainen hakemus koskee aina myös Kelaa. Kelan kv-ryhmä laskee näissä tapauksissa KEL-eläkkeen. Se merkitsee teoreettiselle laitokselle lähettämäänsä E-hakemukseen tiedon KEL-vireilläolosta ja lähettää teoreettiselle laitokselle eläkehakemuksen liitteenä ulkomaan vakuutuskaudet. Suomen vakuutuskaudet teoreettinen laitos pyytää Eläketurvakeskukselta.

Erillistä pyyntöä teoreettisen eläkkeen laskemisesta ei lähetetä, vaan teoreettinen laitos laskee aina myönnettävän työeläkkeen lisäksi teoreettisen työeläkkeen (tai teoreettisena eläkkeenä käytettävän työeläkkeen) ja ilmoittaa myös sen eläketapahtumailmoituksella huomautussarakkeessa 92 ensimmäisenä. Jos teoreettista työeläkettä ei lasketa (kohta 2.4), työeläkelaitos ilmoittaa tästä huomautusruudussa koodein TE C.

Jos vakuutuskausia ei ole saatu hakemuksen mukana, Kelan kv-ryhmä pyytää ne itse ulkomailta ja toimittaa ne teoreettiselle laitokselle.

Ennen 1.1.1998 vireille tulleet hakemukset:

Eläketurvakeskuksen ja Kelan työnjako EU-hakemuksissa muuttuu siten, että aikaisempaa työnjakoa noudatetaan edelleen hakemuksissa, jotka ovat tulleet vireille Suomessa ennen 1.1.1998 ja jotka ovat saapuneet Suomeen ennen 1.1.1998 tähän hakemukseen annettavaan päätösten yhteenvetoon saakka. Näitä hakemuksia koskevat lisätiedustelut tekee käsittelevä laitos (Kela tai Eläketurvakeskus) ja ulkomailla asuvien osalta Eläketurvakeskus.

3.2

Muutokset työeläkkeen määrässä

Jos työeläkkeen määrä muuttuu oikaisun, lapsikorotuksen lakkaamisen tai uuden yhteensovituksen vuoksi, myös teoreettinen eläke on laskettava uudelleen. Tällöinkin se ilmoitetaan Kelaa varten ruudussa 92. Jos kuitenkin KEL-eläke on alkanut ennen 1.1.1997, eläketapahtumailmoituksen ruutuun 92 ei merkitä teoreettisen eläkkeen määrää.

3.3

Maksussa olevat eläkkeet

Työeläke on voinut olla maksussa jo pitkään, vaikka KEL-eläke myönnetään vasta 1.1.1997 alkaen tai sitä myöhemmin (esimerkiksi osa-eläkkeenä myönnetty työeläke tarkistetaan nyt täydeksi ja samalla on myönnetty KEL-eläke tai vanhuuseläke on myönnetty alemmassa eläkeiässä, nyt haetaan KEL-eläkettä 65-vuotiaana).

Näissä tilanteissa Kela pyytää laskemaan teoreettisen työeläkkeen määrän samalla kun se lähettää laskennassa tarvittavat vakuutuskaudet. Teoreettinen työeläke lasketaan Kelaa varten, mutta maksettavaa työeläkettä ei tämän vuoksi tarkisteta EU-eläkkeeksi.

3.4

Teoreettisen eläkkeen ilmoittaminen Kelalle ennen 1.1.1998

Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteriin on ETA-sopimuksen voimaantulosta 1.1.1994 alkaen talletettu teoreettisen eläkkeen määrä ohjeiden mukaisissa tilanteissa. Tämä määrä on ilmoitettu yhteensovituksessa huomioon otettavan eläkkeen ilmoittamiseen varatussa eläketapahtumakortin ruudussa 71 (vähentämätön määrä). Ruudun 71 tietoja ei ole koskaan välitetty Kelalle, koska se ei tarvitse yhteensovitustietoja eikä vuoden 1996 loppuun saakka myöskään teoreettisen eläkkeen määrätietoja.

Eläketurvakeskus antaa tammikuussa 1998 Kelalle tiedostona eläketapahtumarekisteriin talletetut teoreettisen eläkkeen määrät, jos samalle henkilölle on myönnetty 1.1.1997 tai myöhemmin alkanut kansaneläke. Eläketurvakeskus antaa tapaukset listoilla tiedoksi myös työeläkelaitoksille. Tiedoston muodostamista varten Eläketurvakeskus tarvitsee Kelalta tiedoston tapauksista, joihin Kela teoreettisen eläkkeen määriä tarvitsee, koska Eläketurvakeskus ei voi oman eläketapahtumarekisterinsä perusteella tyhjentävästi selvittää kaikkia 1.1.1997 tai myöhemmin alkaneita kansaneläkkeitä.

Kela tekee kevään 1998 aikana uuden tiedustelun teoreettisille laitoksille niistä tapauksista, joista se ei siihen mennessä ole saanut tietoa. Ennen tiedustelua Kela varmistaa, että ulkomaan vakuutuskaudet ovat saapuneet Suomeen. Jos ulkomailla on ainoastaan asumiskausia, tiedustelua ei tehdä.

Koska Eläketurvakeskukselle tehdyn eläketapahtumailmoituksen tieto teoreettisesta eläkkeestä ei ole välittynyt Kelalle, Kela on kevästä 1997 alkaen tiedustellut teoreettisen eläkkeen määrää työeläkelaitoksista kirjeellä. Teoreettinen laitos vastaa Kelan tiedusteluun teoreettisen eläkkeen määrästä. Ennen 1.1.1998 työeläkelaitosten ei siis tarvitse ilmoittaa teoreettisen eläkkeen määrää muissa kuin niissä tapauksissa, joissa Kela sitä erikseen tiedustelee tai joissa teoreettinen eläke on ilmoitettava eläketapahtumarekisteriin aikaisemmin annettujen ohjeiden mukaisesti.

Syksyn 1997 aikana Kela ryhtyy tekemään tiedustelut lomakkeella (liitteenä).

Jos teoreettisen eläkkeen määrä on laskettu tai asiakirjoissa olevien tietojen perusteella laskettavissa tai on kysymys kohdan 2.3 (teoreettista eläkettä ei lasketa tämän hakemuksen yhteydessä) tai 2.4 (teoreettista työeläkettä ei lasketa) tapauksesta, työeläkelaitos vastaa tiedusteluun välittömästi palauttamalla lomakkeen täydennettynä tai liittämällä siihen oman tulosteensa taikka sähköpostilla.

Jos teoreettisen eläkkeen laskennassa tarvittavat vakuutuskaudet puuttuvat, teoreettinen laitos pyytää vakuutuskaudet paikallistoimistosta. Jos niitä ei vielä ole tullut ulkomailta, paikallistoimisto kiirehtii vakuutuskausia käsittelevän laitoksen välityksellä. Teoreettinen laitos jää odottamaan vakuutuskausia.

Kela laskee työeläkelaitosten ilmoittamien tietojen perusteella ensimmäisenä ulkomailla asuvien eläkkeet (kv-ryhmässä). Suomessa asuvien eläkkeitä lasketaan paikallistoimistoissa vuoden vaihteen jälkeen.

